प्रथमः पाठः — नीतिश्लोकाः

© JCERT not to be republished

वस्तुनिष्ठप्रश्नाः

प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत–

1. शान्तितुल्यं किं नास्ति ?

(क) तपः (ख) तृष्णा
(ग) अधर्मः (घ) यमः

2. सन्तोषात् परं किं नास्ति ?

(क) दुःखम् (ख) हर्षम्
(ग) सुखम् (घ) व्याधिः

3. शरदि कः गर्जति न वर्षति ?

(क) मेघः (ख) नीचः
(ग) सुजनः (घ) वृक्षः

4. कस्य दश लक्षणम् ?

(क) कर्मस्य (ख) धर्मस्य
(ग) नरस्य (घ) गृहस्य

5. मुनिवराः कैः कालं क्षपयन्ति ?

(क) फलैः (ख) धनैः
(ग) वस्त्रैः (घ) वचनैः

6. 'सत्यम्' इति पदस्य विलोमपदं किम् अस्ति ?

(क) क्रोधः (ख) भयम्
(ग) असत्यम् (घ) निद्रा

7. 'सुजनः' इति पदस्य पर्यायपदम् अस्ति।

(क) दुर्जनः (ख) सज्जनः
(ग) हरिजनः (घ) कृषिजनः

8. 'कुरुते' इति पदे कः लकारः ?

(क) लृट् (ख) लोट्
(ग) लङ्ग (घ) लट्

9. कः करोति न वदति ?

(क) सुजनः (ख) दुर्जनः
(ग) मेघः (घ) शरदि

10. 'हातव्यः' इति क्रिया पदे कः प्रत्ययः ?

(क) क्त (ख) तव्यत्
(ग) क्त्वा (घ) तुमुन्

11. न + अस्ति = ––––––

(क) न अस्ति (ख) नास्ति
(ग) नाश्ति (घ) नास्ती

12. 'शान्तितुल्यं तपो नास्ति।' अस्मिन् वाक्ये अव्ययपदं किम् अस्ति ?

(क) न (ख) अस्ति
(ग) तपः (घ) तुल्यं

13. 'अभयम्' इति पदस्य विलोमपदम् अस्ति।

(क) क्रोधः (ख) भयम्
(ग) तन्द्रा (घ) निद्रा

14. 'वदति' इति पदे –––––– लकारः अस्ति।

(क) लोट् (ख) लङ्ग
(ग) लट् (घ) लृट्

15. 'जलदः' इति पदस्य पर्यायपदं किम् अस्ति ?

(क) जलजः (ख) अनलः
(ग) मेघः (घ) वर्षा

16. मञ्जूषातः समुचितानि पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत–

वर्षति, पुरूषेण, अज्ञेभ्यो, तृष्णायाः, कन्दैः फलैः च, शान्तितुल्यं, दश, सुजनः, वदति, आलस्यं

(क) .... ग्रन्थिनः श्रेष्ठाः।
(ख) न .... परो व्याधिः।
(ग) ––––––––––– मुनिवराः क्षपयन्ति कालम्।
(घ) शरदि न –––––––––– गर्जति।
(ङ) षड्दोषाः ..... हातव्याः
(च) –––––––– केवलं करोति।
(छ) धर्मस्य ––––––– लक्षणानि।
(ज) नीचो ––––––– न कुरुते।
(झ) निद्रा तन्द्रा भयं क्रोधः ––––––– दीर्घसूत्रता।
(ञ) ––––––– तपो नास्ति।

17. एकपदेन उत्तरत–

(क) शान्तितुल्यं किं नास्ति ?
(ख) धर्मस्य कति लक्षणानि ?
(ग) ज्ञानिभ्यः के श्रेष्ठाः ?
(घ) कः केवलं वदति न करोति ?
(ङ) पुरूषेण कति दोषाः हातव्याः ?
(च) सन्तोषात् परं किं नास्ति ?
(छ) कस्मात् न परं सुखम् ?
(ज) व्यवसायिनः केभ्यः श्रेष्ठाः ?
(झ) ज्ञानिनः केभ्यः श्रेष्ठाः ?
(ञ) पाठानुसारेण कस्य दश लक्षणानि ?

18. रेखाङ्कितेभ्यः पदेभ्यः प्रश्ननिर्माणं कुरुत–

यथा – नीचः केवलं वदति।

कः केवलं वदति ?

(क) धर्मस्य दश लक्षणानि।

(ख) <u>अज्ञेभ्यः</u> ग्रन्थिनः श्रेष्ठाः।
(ग) <u>सुजनः</u> केवलं करोति।
(घ) <u>वर्षासु</u> निःस्वनः मेघः वर्षति।
(ङ) <u>सन्तोषात्</u> न परं सुखम्।
(च) <u>नीचो</u> वदति न कुरुते।
(छ) <u>सन्तोषं</u> परं निधानम्।

19. पूर्णवाक्येन उत्तरत–
(क) मुनिवराः कथं कालं क्षपयन्ति?
(ख) पुरुषस्य परं निधानं किम्?
(ग) मेघः कदा निःस्वनः वर्षति?
(घ) धारिभ्यः के श्रेष्ठाः?
(ङ) सुजनः किं करोति?
(च) 'शान्तितुल्यं तपो नास्ति' अयं श्लोकः कस्मात् ग्रन्थात् सङ्कलितः ?
(छ) तृष्णायाः परो का नास्ति?
(ज) अज्ञेभ्यः के श्रेष्ठाः?
(झ) ग्रन्थिभ्यः के वराः?
(ञ) दशकं कस्य लक्षणम् ?

20. पदानि आधृत्य वाक्यानि रचयत :–
यथा– क्रोधः – क्रोधः न करणीयः।
सन्तोषात्, वर्षासु, फलैः, सत्यम्, ज्ञानिनः।

21. अधोलिखितपदानां विभक्तिं वचनं च लिखत–
सन्तोषात् – ....
तृष्णायाः – ....
शरदि – ....
फलैः – ....
सुजनः – ....

22. अधोदत्तं पद्यं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–
कन्दैः फलैः मुनिवराः क्षपयन्ति कालम्।
सन्तोषम् एव पुरुषस्य परं निधानम्।।

i. **एकपदेन उत्तरत–.**
क. 'कन्दैः' इति पदे का विभक्तिः ?
ख. 'क्षपयन्ति' इति पदे कः लकारः ?

ii. **पूर्णवाक्येन उत्तरत–**
क. सन्तोषम् एव कस्य परं निधानम् अस्ति ?
ख. कन्दैः फलैः के कालं क्षपयन्ति ?

iii. **निर्देशानुसारम् उत्तरत–**
क. फलशब्दस्य तृतीयाविभक्तेः बहुवचने किं रुपं भवति ?
ख. 'मुनिवराः' इति पदे किं वचनम् ?
ग. 'कन्दैः' इति पदे का विभक्तिः ?
घ. 'नरस्य' इत्यस्य पर्यायपदम् अत्र किं प्रयुक्तम् ?

23. षड्दोषाः पुरुषणेह हातव्या भूतिमिच्छता।
निद्रा तन्द्रा भयं क्रोधः आलस्यं दीर्घसूत्रता।।

i. **एकपदेन –**
क. केन षड् दोषाः हातव्याः ?
ख. हातव्या इति पदे कः प्रत्ययः ?

ii. **पूर्णवाक्येन उत्तरत–**
क. पुरुषस्य षड् दोषाः लिखत।
ख. दीर्घसूत्रता किं कथ्यते दोषः गुणः वा ?

iii. **निर्देशानुसारम् उत्तरत–**
क. 'अक्रोधः' इत्यस्य अत्र किं विलोमपदं प्रयुक्तम् ?
ख. 'दोषाः' इति पदे किं वचनम् ?
ग. 'पुरुषेण' इति पदे का विभक्तिः ?
घ. 'अनिद्रा' इत्यस्य विलोमपदम् अत्र किं प्रयुक्तम् ?

उत्तराणि–

प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत–

1.	क–	तपः
2.	ग–	सुखम्
3.	क–	मेघः
4.	ख–	धर्मस्य
5.	क–	फलैः
6.	ग–	असत्यम्
7.	ख–	सज्जनः
8.	घ–	लट्
9.	क–	सुजनः
10.	ख–	तव्यत
11.	ख–	नास्ति
12.	क–	न
13.	ख–	भयम्
14.	ग–	लट्
15.	ग–	मेघः

16. मञ्जूषातः समुचितानि पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत–
(क) अज्ञेभ्यो (ख) तृष्णायाः
(ग) कन्दैः फलैः च (घ) वर्षति
(ङ) पुरुषेण (च) सुजनः
(छ) दश (ज) वदति
(झ) आलस्यं (ञ) शान्तितुल्यम्

17. एकपदेन उत्तरत–
(क) तपः (ख) दश
(ग) व्यवसायिनः (घ) नीचः
(ङ) षड् (च) सुखम्
(छ) सन्तोषात् (ज) ज्ञानिभ्यः

© JCERT not to be republished

(झ) धारिभ्यः (ञ) धर्मस्य

18. **रेखाङ्कितेभ्यः पदेभ्यः प्रश्ननिर्माणं कुरुत–**
(क) कस्य दश लक्षणानि ?
(ख) केभ्यः ग्रन्थिनः श्रेष्ठाः ?
(ग) कः केवलं करोति ?
(घ) कदा निःस्वनः मेघः वर्षति ?
(ङ) कस्मात् न परं सुखम् ?
(च) को वदति न कुरुते ?
(छ) किं परं निधानम् ?

19. **पूर्णवाक्येन उत्तरत–**
(क) मुनिवराः कन्दैः फलैः च कालं क्षपयन्ति।
(ख) पुरुषस्य परं निधानं सन्तोषम्।
(ग) मेघः वर्षासु निःस्वनः वर्षति।
(घ) धारिभ्यः ज्ञानिनः श्रेष्ठाः।
(ङ) सुजनः न वदति केवलं करोति।
(च) 'शान्तितुल्यं तपो नास्ति' अयं श्लोकः 'चाणक्यनीति' इति ग्रन्थात् सङ्कलितः।
(छ) तृष्णायाः परो व्याधिः नास्ति।
(ज) अज्ञेभ्यः ग्रन्थिनः श्रेष्ठाः।
(झ) ग्रन्थिभ्यः धारिणः वराः।
(ञ) दशकं धर्मस्य लक्षणम्।

20. **पदानि आधृत्य वाक्यानि रचयत –**
सन्तोषात्– सन्तोषात् परं सुखं नास्ति।
वर्षासु–वर्षासु निःस्वनः मेघः वर्षति।
फलै :– फलैः मुनिवराः जीवनं यापयन्ति।
ज्ञानिनः– धारिभ्यः ज्ञानिनः श्रेष्ठाः सन्ति।

21. **अधोलिखितपदानां विभक्तिं वचनं च लिखत–**

सन्तोषात्	–	पञ्चमी	एकवचनम्
तृष्णायाः	–	पञ्चमी/षष्ठी	एकवचनम्
शरदि	–	सप्तमी	एकवचनम्
फलैः	–	तृतीया	बहुवचनम्
सुजनः	–	प्रथमा	बहुवचनम्

22. **अधोदत्तं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–**

i. **एकपदेन उत्तरत–.**
क. तृतीया
ख. लट्

ii. **पूर्णवाक्येन उत्तरत–**
क. सन्तोषम् एव पुरुषस्य परं निधानम् अस्ति।
ख. कन्दैः फलैः मुनिवराः कालं क्षपयन्ति।

iii. **निर्देशानुसारम् उत्तरत–**
क. फलैः
ख. बहुवचनम्
ग. तृतीया
घ. पुरुषस्य

23. i. **एकपदेन उत्तरत–**
क. पुरुषेण
ख. तव्यत्

ii. **पूर्णवाक्येन उत्तरत–**
क. पुरुषस्य षड् दोषाः निद्रा, तन्द्रा, भयं, क्रोधः, आलस्यं, दीर्घ सूत्रता च सन्ति।
ख. दीर्घसूत्रता दोषः कथ्यते।

iii. **निर्देशानुसारम् उत्तरत–**
क. क्रोधः
ख. बहुवचनम्
ग. तृतीया
घ. निद्रा

© JCERT not to be republished